

●

**Další pozorování budníčka zeleného
(*Phylloscopus trochiloides*)
v moravských Západních Karpatech**

**Further records of the Greenish Warbler
(*Phylloscopus trochiloides*) in the
Moravian Western Carpathians**

Keywords: Czech Republic, faunistic records, Moravia, Sylviidae

Abstract: We report six records of the Greenish Warbler in the Moravian Western Carpathians in 1992–1995. Intensively singing males were observed between 28 May and 23 June between 380 m and 630 m a.s.l. in deep valleys along water streams in deciduous and mixed forests and in shrubs. While we consider the occurrence between late May and on early June as breeding vagrancy of unpaired males,

the observations in the second half of June could be a breeding event because the nesting was possible.

Budníček zelený je migrant se sibiřským typem hnízdního rozšíření, zimující v jižní Asii. Obývá otevřené lesy, břehové a křovinaté porosty od nížin až do hor do výšky 4000 m n. m. Často se vyskytuje ve smrkových lesích s břízou (*Betula* spp.) a topolem osikou (*Populus tremula*), obývá i smíšené a listnaté lesy (BAKER 1997). Od počátku 20. století se šíří dále směrem k západu do Evropy. Do 30. let 20. století obsadil budníček zelený severní část Polska, v 50. a 60. letech 20. století i sever Německa (ŠŤASTNÝ & HUDEC 2011). Zvyšující se četnost pozorování druhu v Evropě od 70. let 20. století svědčí o dalším rozšiřování areálu ve směru na jih a jihozápad. V ČR byl budníček zelený poprvé zaznamenán v roce 1963, ale pravidelněji je pozorován až od roku 1978 (ŠŤASTNÝ & HUDEC 2011). V Krkonoších se v hnízdním období 1987–2007 vyskytovalo 5 až 30 párů, přičemž v letech 1992 a 1996 zde bylo prokázáno hnízdění (FLOUSEK 1993; FLOUSEK & ŠÁLEK 2007). V roce 2002 zahnízdil budníček zelený i v Krušných horách (ŠŤASTNÝ et al. 2006). V České republice bylo od jeho prvního zjištění v roce 1963 do roku 2010 zaznamenáno celkem 90 pozorování druhu, z toho jen 18 mimo Krkonoše (ANONYMOUS 2010). Budníček zelený byl v ČR v letech 1963–2010 pozorován v období od 15.IV. do 16.VII. Na základě dostupných údajů z okolních zemí a z ČR rozdělili FLOUSEK & PAVELKA (1993) přítomnost druhu u nás na jarní migraci (15.IV.–10.V.), přechodné období (19.V.–7.VI.) a hnízdní období (11.VI.–16.VII.).

Početnost budníčka zeleného má v ČR vzhledem k poloze území na okraji areálu kolísavý charakter (FLOUSEK & ŠÁLEK 2007). Pro okraj hnízdního areálu je rovněž typický častý výskyt nespárovaných samců (ŠŤASTNÝ & HUDEC 2011). Hnízdní populace v Německu je odhadována asi na 6 párů, v Polsku na 0–30 párů a na Slovensku na 10–100 párů (ŠŤASTNÝ & HUDEC 2011). V červeném seznamu ptáků ČR je budníček zelený uveden v kategorii VU – zranitelný druh (ŠŤASTNÝ & BEJČEK 2003).

Z moravských Západních Karpat bylo dosud uveřejněno sedm pozorování druhu (PAVELKA 1979; PAVELKA 1987; DUFKA 1988; FLOUSEK & PAVELKA 1993). V tomto příspěvku popisujeme dalších šest dosud nepublikovaných výskytů z 90. let 20. století.

Nálezy

Níže uvedená pozorování budníčka zeleného pocházejí z horských oblastí na západním okraji Karpat náležejících k vyšším geomorfologickým jednotkám Západní Beskydy a Moravsko-slovenské Karpaty (časy pozorování jsou uvedeny ve středoevropském čase):

1. výskyt, 20.VI. a 21.VI.1992 – Javorníky (K. Pavelka)

20.VI.1992, Velké Karlovice, údolí Leskové (6676a), 630 m n. m., asi 200 m proti toku na levém břehu Vsetínské Bečvy nad objektem Lesů ČR, lesní správa Velké Karlovice. Zpívající samec byl zaznamenán v odpoledních hodinách v 14:45–15:05 hod.

21.VI.1992, na stejném místě byl v brzkých ranních hodinách (3:55–3:40 hod) pozorován zpívající samec.

Ve stejný den v odpoledních hodinách mezi 14:00 a 15:00 hod. byl zpívající samec sledován i vizuálně 10 min. ze vzdálenosti asi 20 m triedrem 8×30. Byl spatřen charakteristický nadoční proužek; samec sbíral potravu v korunách stromů při třepotání křídly podobně jako lejskové.

Při další návštěvě lokality (3.VII.1992) již nebyl budníček zelený na místě zaznamenán.

Popis lokality: Prudší svah nad Vsetínskou Bečvou (severozápadní expozice, sklon cca 30–35°) se smíšeným lesním porostem starým asi 60–70 let s převahou buku lesního, s příměsí javoru klenu a vtroušeným smrkem ztepilým. Na břehové strži v blízkosti místa pozorování rostla mladá olšina s příměsí neurčeného druhu vrby.

2. výskyt, 5.VI. a 6.VI. 1993 – Javorníky (J. Pavelka)

5.VI. 1993, Velké Karlovice-Léskové, lokalita U Špinerů (6676a), 605–610 m n. m. v okolí Vsetínské Bečvy.

6.VI.1993, ráno v 5:30 hod. se samec budníčka zeleného pohyboval korunami stromů v břehovém porostu Bečvy západním směrem – během 5 minut pozorování popoletl o 150 m po proudu říčky. V dalších dnech již nebyla lokalita navštívena.

Popis prostředí výskytu: První den samec zpíval ve starém bukovém lese s příměsí smrku ztepilého a jedle bělokoré na prudším svahu nad levým břehem Vsetínské Bečvy. Břehový porost, kde se pohyboval 6.VI.1993 ráno, byl tvořen hlavně olší lepkavou, přimíšen byl javor klen.

3. výskyt, 23.VI.1993 – Rožnovská Brázda (B. Beneš a K. Pavelka)

Horní Bečva (6575d), 515 m n. m., břeh Rožnovské Bečvy asi 600 m po proudu pod hrází přehrad. Zpívajícího samce slyšel z jedoucího auta B. Beneš (Opava) asi v 11:30 hod. Od 12:50 do 13:15 hod. samce budníčka zeleného pozorovali při zpěvu na cca 20 m vysokém smrku K. Pavelka a B. Beneš. V následujících dnech již lokalita nebyla kontrolována.

Popis lokality: Břeh vodního toku se smrkovým porostem. Kolem vodoteče se nacházela plošina a ve vzdálenosti cca 30 m daleko na levém břehu mírný svah s druhotnou smrčinou starou asi 70–80 let. V podrostu lesa u vodního toku rostla olše lepkavá, vrba křehká a neurčený druh vrby.

4. výskyt, 28.V.1994 – Vsetínské vrchy (J. Pavelka)

Valašská Bystřice (6574d), 465 m n. m. Lokalita se nachází asi 100 m západně od kostela. Intenzivně zpívající samec pohybující se ve vrcholcích stromů byl pozorován v 11:05–11:15 hod. Později již místo navštíveno nebylo.

Popis lokality: Smíšený lesík v prudkém svahu se severní expozicí asi 15 m jižně nad potokem Bystřice. Porost byl různověký, jednalo se o menší remíz se smrkem ztepilým, dubem, javorem klenem, třešní ptačí, jeřábem ptačím a břízou bělokorou. Pod remízem se nacházel vzrostlý břehový porost potoka.

5. výskyt, 17.VI.1994 – Vizovické vrchy (J. Pavelka)

Seninka (6776b) – jižně od bývalé pošty, 430 až 440 m n. m. Intenzivně zpívající samec se pohyboval ve vrcholcích stromů, pozorován byl v době od 4:25 do 5:00 hod. Samec se po celou dobu vyskytoval pouze na ploše 50 × 20 m. V dalších dnech již nebylo místo navštíveno.

Popis lokality: Izolovaný lesní porost (plocha cca 0,5 ha) byl tvořen hlavně habrem obecným, dále byl přimíšen javor klen, lípa a ojediněle smrk ztepilý. Les se nacházel na prudkém, severně exponovaném svahu na levém břehu potoka Seninka.

6. výskyt, 30.V. až 2.VI.1995 – Vsetínské vrchy (K. Pavelka)

30.V.1995, Vsetín-Dolní Jasenka (6673d), 380 m n. m., v ranních hodinách byl zaznamenán zpívající

samec budníčka zeleného na prudkém svahu v blízkosti potoka Jasenka na začátku stejnojmenného městského sídliště (místní název Vlkoška).

31.V.1995 – v době 13:50 až 14:05 hod. opět zaznamenán zpívající samec při sběru potravy v korunách stromů. Na hlavě ptáka byl rozlišen žlutý nadoční proužek, křídlo bylo bez pruhu, spodina těla bělavá a celkové zbarvení horní části těla bylo zelenošedé.

2.VI.1995 – zpívající samec byl slyšen v 3:20 hodin na stejném místě.

V následujících dnech již nebyl budníček zelený na lokalitě i přes její návštěvy pozorován.

Popis místa výskytu: Svah se severozápadní expozicí o sklonu cca 30° na levém břehu potoka Jasenka s listnatým porostem starým asi 20 let – stromové patro bylo tvořeno javorem klenem, lípou srdčitou a střemchou hroznovitou. Porost byl v té době poměrně zapojený, s keřovým patrem stejných druhů s převahou střemchy.

Všechna pozorování byla schválena Faunistickou komisí České společnosti ornitologické – pozorování č. 1 již v roce 1993 pod číslem jednacím 1/1993, zbývajících pak dne 27.XII.2012 (ANONYMOUS 2010; ŠÍREK in litt.).

Závěry

Podrobnější okolnosti o šesti nově uváděných zjištěních budníčka zeleného v okrese Vsetín doplňují dosavadní údaje o jeho výskytu v jižní části CHKO Beskydy z konce 20. století. Ptáci se zde vyskytovali v letech 1992 až 1995 v období od 28.V. do 23.VI. Zjištěné lokality se nacházely v nadmořských výškách 380 až 630 m. Výskyty budníčka zeleného v letech 1992–1995 hodnotíme v období na přelomu května a června jako potulky nespárovaných samců, pozorování v druhé polovině června již mohou svědčit i o možném hnízdění druhu v oblasti.

Prostředí v uváděných místech přítomnosti budníčka zeleného odpovídalo svým charakterem i dříve zjištěným lokalitám druhu v této oblasti – jednalo se zpravidla o prudší svahy v těsné blízkosti vodních toků s listnatými nebo smíšenými porosty (PAVELKA 1987), s výjimkou pozorování na Horní Bečvě.

Na rozdíl od Krkonoš byl budníček zelený v 21. století v této oblasti zjištěn pouze jednou, a to v roce 2010 ve Velkých Karlovicích-Léskovém (KORYTÁŘ & PAVELKA 2012). Dle našeho názoru je nízký počet pozorování druhu po roce 2000 v oblasti moravských Západních Karpat spíše odrazem menší terénní aktivity zkušenějších ornitologů na vhodných lokalitách, než skutečným stavem jeho výskytu v zájmovém území. Pozorovatelé by proto tomuto druhu měli věnovat v květnu a červnu zvýšenou pozornost ve vhodném prostředí, zejména v severních částech moravských Západních Karpat.

Poděkování

Děkujeme Jaroslavu Kolečkovi za revizi textu zprávy a za podnětné připomínky k jejímu obsahu a Jiřímu Flouskovi pak za podnětnou recenzi našeho příspěvku. Podpořeno rozpočtem Muzea regionu Valašsko, Vsetín.

Literatura

- ANONYMOUS (2010): Budníček zelený (*Phylloscopus trochiloides*), Greenish Warbler. Faunistická komise ČSO. Online [<http://fkco.cz/druhypo/phytro.html>]
- BAKER V. (1997): *Warblers of Europe, Asia and North Africa*. C. Helm, A & C Black, London, 400 pp.
- DUFKA J. (1988): Budníček zelený (*Phylloscopus trochiloides* Sundevall) v Beskydech. *Zprávy Moravského ornitologického sdružení*, 46: 118.
- FLOUSEK J. (1993): Prokázané hnízdění budníčka zeleného (*Phylloscopus trochiloides*) v České republice. *Sylvia*, 29: 104–106.
- FLOUSEK J. & PAVELKA J. (1993): Budníček zelený (*Phylloscopus trochiloides*) v Československu. *Sylvia*, 29: 57–68.
- FLOUSEK J. & ŠÁLEK M. E. (2007): Hnízdění a výskyt budníčka zeleného (*Phylloscopus trochiloides*) v Krkonoších. *Sylvia*, 43: 154–164.

- KORYTÁŘ F. & PAVELKA K. (2012): Hnízdní výskyt budníčka zeleného (*Phylloscopus trochiloides*) v moravské části Javorníků v roce 2010. *Acrocephalus (Ostrava)* (in press).
- PAVELKA J. (1979): Pozorování budníčka zeleného (*Phylloscopus trochiloides*) v Západních Karpatech. *Zprávy Moravského ornitologického sdružení*, 37: 134–136.
- PAVELKA J. (1987): K problematice výskytu budníčka zeleného, *Phylloscopus trochiloides* (Sundevall, 1838). *Acrocephalus (Ostrava)*, 9: 31–34.
- ŠŤASTNÝ K. & BEJČEK V. (2003): Červený seznam ptáků v České republice. In: PLESNÍK J., HANZAL J. & BREJŠKOVÁ L. (eds): Červený seznam obratlovců České republiky. *Příroda*, 22: 95–100.
- ŠŤASTNÝ K., BEJČEK V. & HUDEC K. (2006): *Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001–2003*. Aventinum Praha, 464 pp.
- Šťastný K. & Hudec K. (eds) (2011): *Fauna ČR. Ptáci 3/I–3/II*. Academia Praha, 1190 pp.

KAREL PAVELKA¹ & JAN PAVELKA²

¹Muzeum regionu Valašsko, Horní náměstí 2, CZ-755 01 Vsetín, Česká republika, e-mail: karel.pavelka@centrum.cz

²Krajský úřad Zlínského kraje, Odbor životního prostředí a zemědělství, Tř. T. Bati 21, CZ-760 01 Zlín